

Recordança de

Jaume Vicens i Vives, l'insigne innovador

per Pere Roca i Garriga

Dins el panorama de la historiografia moderna del nostre país, que podríem considerar iniciada al darrer terç del segle passat i que compta amb noms tan il·lustres com els de Bofarull, Aulèstia, Balari, Ribó, Rovira i Virgili, Ferran Soldevila i Ramon d'Abadal, la figura del professor gironí Jaume Vicens i Vives (1910-1960) té un especial relleu i presenta un perfil d'evident singularitat. No diré -no seria, aquesta, la paraula adequada- que es destaca de tots ells com a figura gegantina, però sí que, almenys, es retalla amb uns perfils que el fan dissemblant dels esmentats investigadors i tractadistes, els quals, al costat de Vicens i Vives, i sense que això sigui en demèrit de l'obra que realitzaren, queden senzillament "antiquats". Perquè l'home a qui ens referim fou, en definitiva, un gran innovador pel que fa al planteig de la disciplina històrica i a la metodologia a emprar en la tasca historiogràfica. A Catalunya -i a Espanya- fou ell el qui donà el cop de timó que en d'altres països ja havia estat donat i s'estava acusant amb uns resultats gairebé sorprenents. En la tasca, complexa i difícil com poques n'hi hagin, de desentrançar i fer entenedor el passat, s'havia fet un pas important, i a ell cal atribuir-ne el mèrit.

No és d'estranyar, doncs, que enguany, en l'escaïença del vint-i-cinquè aniversari del seu òbit, no pocs cercles intel·lectuals de casa nostra hagin volgut remarcar l'efemèride. I ho hagin fet dedicant a qui amb justícia consideren humanista de mèrit rellevant i cap de brot de la catalanitat, estudis valoratius de la seva obra i del seu magisteri. Treballs, tots ells, que -amb diversitat de to i de planteig, amb les matitacions que eren d'esperar- coincideixen en l'admiració, el reconeixement i l'elogi de l'insigne investigador; del qual, si alguna cosa és de doldre i ens entristeix és que ens deixés tan aviat, prematurament diríem, a una edat -cinquanta anys!- que no sol estimar-se com a punt final d'una vida humana, sinó ben a l'inrevés, el punt dolç en què les facultats, tant físiques com intel·lectuals, del subjecte poden donar els millors fruits.

Tots els qui s'ocupen d'ell en aquesta ocasió commemorativa -i els qui ja se n'han ocupat abans, en aquests darrers anys- coincideixen en considerar-lo, no solament un erudit d'excepció, un professor honest, entusiasta, il·lusionat de la disciplina, un treballador tenaç, enderià i infatigable dotat d'un nas molt fi per a la història, sinó, a més d'això, un audaç innovador que se singularitza entre els seus col·legues i que arriba a formar "escola", és a dir, que deixa rastre més enllà dels límits de la seva labor estrictament personal per tal com sabé aplegar al seu voltant un estol de gent jove que seguí la línia que ell havia marcat.

Superant i corregint a fons els esquemes tradicionals, als quals en els inicis de la seva tasca pagà tribut, Vicens Vives encetà una

El professor Vicens i Vives en un moment de la seva lliçó "Sabadell en la Història Universal", pronunciada el 13 de febrer de 1959 a l'Auditori de la Caixa d'Estalvis.

manera de fer història que, en realitat, capgirava l'orientació i el sentit de l'estudi del passat i de la valoració relativa dels seus diversos i heterogenis elements. En la Història concebuda de la manera tradicional -la que els seus mestres li havien ensenyat a fer a la Universitat- la complexa realitat dels esdeveniments quedava reduïda a una mena de joc d'altura, a un afer que es dirimia entre reis, cabdills i personatges singulars que feien i desfeien, obeïnt a uns impulsos o bé a unes raons que només d'una manera que diríem tangencial, o en tot cas molt feble, es rela-

cionaven amb la societat que tenien al darre- ra. Tot plegat era, doncs, molt convencional, massa simplificat i, en definitiva, molt poc convincent. Allò que devia haver-hi realment dessota de les grans decisions polítiques o de grans i espectaculars gestes bèl·liques que omplien les pàgines dels manuals d'història i de les mateixes obres de recerca i d'erudició, restava en la penombra o era sistemàticament eludit: no valia la pena d'ocupar-se'n. Totes aqueixes deficiències les notà, sens dubte, el novell historiador que era Vicens i Vives cap als anys trenta, quan elaborava el seu primer treball d'investigació que versava sobre "La política de Ferran II durant la guerra remença (1484-1485)", que fou publicat l'any 1933 als "Estudis Universitaris Catalans". Però fou més tard quan inicià el viratge.

Per convenciment propi i veient també que enllà de les nostres fronteres s'estava iniciant una renovació en aquest sentit -sobretot després d'haver participat al Congrés Internacional de Ciències Històriques, que se celebrà l'any 1950 a París-, el nostre

Trofeus
Copes
Medalles
Insígnies
Clauers
Rètols
Etc.

Arimón, 113- 117
Tels. 725 49 77 - 725 41 87
SABADELL

home, ja en plena maduresa intel·lectual, decidí escometre l'empresa. Després de moltes peripècies -lamentable fruita del temps-, havia aconseguit la càtedra d'Història de la Universitat de Barcelona (1949) i fou ací, a casa seva i entre els seus, que posà mans a l'obra. Calia prestar atenció als factors econòmics que incidien, a cada època, sobre la societat; calia introduir els mètodes estadístics; calia desplaçar del lloc que fins aleshores havia ocupat la cabriola política com a protagonista de la història i fer emergir tot l'iceberg; calia orientar els estudis històrics cap allò que, en els "Annales" de Lucien Febvre, s'anomenava "geografia històrica de les mentalitats". I això és el que es proposa de fer ell mateix i d'inculcar als seus alumnes universitaris, els quals començaren a treballar en aquest sentit de la recerca sota la seva il·lusionada i aciençada direcció; i això és el que queda reflectit a les pàgines de l'"Índice Histórico Español" que creà i dirigí i que aviat gaudí de forta anomenada arreu.

Sense deixar de ser medievalista, especialitzat en els temes pertocants al nostre país -entre aquests temes, el dels "remences" podríem dir que fou el preferit del nostre historiador-, escometé la temàtica d'altres èpoques i períodes del nostre passat, com és ara el de la burgesia catalana, que constitueix el fons de la seva obra "Industrials i polítics del segle XIX", i elaborà així mateix obres que depassen la comesa pròpia de l'historiador per assolir una significació i un abast més generals, com la avui ja famosa "Notícia de Catalunya" (1954), de la qual s'han fet diverses edicions i que ve a constituir l'intent més reeixit que mai s'hagi fet de caracteritzar i definir, sense gota de retòrica, l'essència de Catalunya, els trets distintius, al llarg del devenir històric, d'aquest país i el tarannà dels seus habitants. Com a fet molt significatiu del seu viratge vers a queix "new look" de la Història, potser podríem esmentar que, sense deixar la seva intensa tasca professoral iniciada, com deiem, l'any 1949

a la corresponent Facultat de la Universitat de Barcelona, passava a ocupar, l'any 1954, la càtedra d'Història Econòmica d'Espanya a la recent creada Facultat de Ciències Econòmiques del mateix centre universitari de la seva estimada Ciutat Comtal, Cap i Casal de Catalunya; i la publicació, l'any 1959, amb la col·laboració de Jordi Nadal, del "Manual de Historia Económica de España".

Potser acaba de donar el perfil de rejuvenidor de la ciència històrica que tothom reconeix en ell -i que gairebé li confereix la categoria de símbol de l'optimisme a ultrança de tot una època que no fou pas massa favorable per als catalans-, la faceta d'editor que també presenta, i que mereixeria capítol a part, i la d'autor de manuals d'Història per a estudiants de batxillerat -el famós "Polis" que redactà amb col·laboració dels doctors Lluís Pericot i Alberto del Castillo, amb qui sintonitzava, els Atlas Històrics, etc.- i d'obres de divulgació, apart de la seva assídua col·laboració a la revista "Destino". Els llibres a què em refereixo, que contrastaven amb els tristots i ensopits característics d'aquells anys, eren bellament editats, alegres i amenosos, amb il·lustracions escaients i, per dir-ho així, de primera mà; circumstàncies que els feien singularment atractius i que predisposaven a mirar la Història amb simpatia. Podríem dir que els llibres de Vicens Vives i els que, no essent-ne ell l'autor, eixiren de la seva editorial, trasmetien un missatge d'optimisme primaveral i deixaren rastre perdurable en aquells que els tingueren a les mans i els llegiren.

També la nostra ciutat es beneficià de la intel·ligent visió innovadora de la Història que Vicens Vives aportava i volia encomanar arreu. Fou l'any 1959 que vingué a Sabadell, invitat per la Fundació Bosch i Cardellach, per a pronunciar, en un Curset dedicat a desvetllar l'interès pels estudis locals, una lliçó. No es féu pregar gens ni gota per a acceptar l'encàrrec; ben al revés, l'encaixà amb visible complaença i il·lusió. I, com si ja veiés en síntesi, i potser àdhuc en tots els detalls, la seva dissertació, digué als comissionats que havien anat a veure'l per a fer-li l'encàrrec: *-Sí, vindré, i la meua lliçó es titularà "Sabadell en la Història Universal"*. Com pot constatar-se en llegir-les en l'edició que se'n féu -i que darrerament, amb motiu d'aquest vint-i-cinquè aniversari, han tingut àmplia difusió-, les paraules de Vicens Vives sobre la inserció de la nostra ciutat dins la Història Universal no tenen desperdici i són, cent per cent, innovadores. M'aventuro a dir que si Miquel Carreras les hagués escoltades, s'hauria entusiasmat i n'hauria fet uns elogis fora mida. ●

BEN-NET
CENTRE DE NETEGES, S.A.

Soletat, 80
Tel. 725 97 77 - 725 99 87
SABADELL

Un llibre proper: "Garba de mal lligar" per Josep Torrella

Quan sortirà el proper número d'aquesta revista, el corresponent a novembre-desembre, haurà estat posat a la venda -si no sorgeix cap contratemps- un nou volum de la Biblioteca QUADERN, que com els nostres lectors saben prou bé, és també obra de AMICS DE LES ARTS I DE LES LLETRES DE SABADELL.

El volum nou, que serà el número 9 -i perdó pel fàcil joc de paraules- es titularà GARBA DE MAL LLIGAR. És un text literari del nostre col·laborador Josep Torrella, l'escriptor sabadellenc autor de UNA HISTÒRIA DE SABADELL PER A TOTS i de AMB LA CIUTAT A L'HORA DEL RECORD, que ocuparen respectivament els números 2 i 5 de la Col·lecció amb una excel·lent acollida, i el primer dels quals, que va ser exhaurit ben poc després de la seva publicació, ha estat reeditat en ocasió del Dia del Llibre d'enguany.

Una de les il·lustracions del llibre.

GARBA DE MAL LLIGAR aplegarà quinze narracions de molt variada temàtica i, consegüentment, escrites en registres diversos, il·lustrades amb altres tants dibuixos de pàgina sencera que han estat realitzats expressament per cinc artistes sabadellencs: Jesús Belloso, Joan Bermúdez, Francesc Bernaldo, Ricard Calvo i Agustí Masvidal.

La portada reproduirà un oli del nostre extraordinari paisatgista Joan Vila Puig.

En conjunt, doncs, pot esperar-se que el llibre serà de bon llegir i de bon veure. ●

NOTA: La presentació del llibre, amb exposició de les il·lustracions, tindrà lloc a INTEL·LECTE el dia 26 de novembre.